

Kitap İncelemesi

Karatay, H. (2011). *Okuma Eğitimi Kuram ve Uygulama*. Ankara: Berikan Yayınevi.

Giriş bölümünde, bilginin yapılandırılması üzerinde durularak okumanın bilgileri güncelleştirme sürecindeki rolü vurgulanmıştır. Metni okuma eyleminde seslendirme çalışmalarının yanı sıra anlamının da önemli olduğu belirtilmiştir. Yazar bu kitapta, okuma eğitimi ile ilgili kuramsal bilgilerle uygulamayı birleştirmeyi amaçladığını, böylelikle geleneksel okuma eğitimine farklı bir bakış açısı getirmeye çalıştığını ifade etmiştir.

“Okumanın Tanımı ve Eğitimi” olarak adlandırılan birinci bölümde öncelikle temel dil becerileri üzerinde durulmuştur. Okuma, dinleme, yazma, konuşma, görsel inceleme, görsel sunum, görsel okuryazarlık, medya okuryazarlığı, bilgisayar okuryazarlığı gibi konuları ele alan yazar, çeşitli araştırmacıların çalışmalarına ve okumayla ilgili tanımlarına da yer vermiştir. 1-3. sınıflarda daha çok sesli okuma üzerinde durulduğunu, 4-5. sınıflardan itibaren bilgi edinme, öğrenme ve kavrama sürecinin başladığını belirtmiştir. Okuma ve kavramanın birbirini tamamladıklarını vurgulamıştır. Okumayı, metindeki iletileri kavramak ve eleştirel bakış açısıyla çözmek olarak tanımlayan yazar, bu eylemi fizyolojik ve zihinsel açıdan ele almıştır. Fizyolojik özellikler açısından “göz hareketleri, görme alanı ve açısı, görme mesafesi, göz-ses genişliği ve okuma hızı” üzerinde durmuş, zihinsel özellikler açısından “okumanın bilişsel yönü, beyin yapısı ve öğrenme, bilgi işleme kuramı” konularını ele almıştır. Okuma engellerini fiziksel ve bilişsel engeller düzeyinde değerlendiren yazar bu bölümde son olarak okuma süreçleri üzerinde durmuş-

tur. Bütünleştirici, çözümleyici ve etkileşimsel okuma süreçlerini açıklamıştır.

İkinci bölüm, bilişsel farkındalık ve okuma stratejilerine ayrılmıştır. Bu bölümde öncelikle alanyazındaki kaynaklardan da yararlanılarak biliş ve bilişsel farkındalıkla ilgili açıklamalarda bulunulmuştur. Okuma sırasında kullanılan stratejiler, “okuma öncesi, sırası ve sonrası” şeklinde adlandırılarak her bir stratejinin özellikleri maddeler halinde açıklanmıştır. Bu bölümde bilişsel farkındalık stratejilerinin öğretimi ve değerlendirme şekli üzerine de bilgiler verilmiştir.

Üçüncü bölüm, “Okuma Eğitiminin Temel Amaçları ve Okuma Çalışmalarında Kullanılan Teknikler” başlığını taşımaktadır. Bu bölümde, İlköğretim 6-8. Sınıf Türkçe Dersi Öğretim Programının temel amaçlarından, okuma becerisine yönelik temel amaç ve kazanımlardan söz edilmiştir. Okuma eğitiminde kullanılacak “sesli okuma, sessiz okuma, şiir okuma, göz atarak okuma, özetleyerek okuma, not alarak okuma, işaretleyerek okuma, metinlerle ilişkilendirme” gibi pek çok teknik hakkında bilgi verilmiştir.

Dördüncü bölüm, metin bilgisine ayrılmıştır. “Okuma Eğitiminde Kullanılan Metinler ve Metinsellik Ölçütleri” başlığını taşıyan bu bölümde küçük ve büyük ölçekli metin yapısı; bağdaşıklık, tutarlılık, amaçlılık, kabul edilebilirlik, bilgi vericilik, durumsallık, metinlerarasılık gibi metinsellik ölçütleri ve metin türleri ele alınmıştır.

“Metinde Konu ve Ana Düşünce” adını taşıyan beşinci bölümde metin, metni oluşturan temel yapılar, yardımcı düşünceler, ana düşünceyi temellendirme teknikleri, ana düşünceyi bulma öğretimi, ana düşünceyle ilgili soruları cevaplama ve ana düşünceyi kavramada öğretmenlerin rolü konuları üzerinde durulmuştur. Bu bölümde yazar, yeri geldiğinde verdiği bilgileri örneklerle desteklemiş, yeri geldiğinde de yazınsal metinler aracılığıyla açıklamalarda bulunmuştur.

Altıncı bölüm, metin türlerine göre okuma eğitimine ayrılmıştır. Bu bölümde öncelikle Rumelhart’ın ileri sürdüğü şema kuramı ele alınmış, şematik ve anlamlı öğrenme kuramı üzerinde durulmuştur. Daha sonra “ön organize edicilerin sunulması, öğrenilecek konunun sunulması ve bilişsel örgütlemenin güçlendirilmesi” gibi anlamlı öğrenmenin aşamaları açıklanmıştır. Son olarak da kavram haritaları konusuna değinilmiştir. Örumcek haritası, balık kılıcı haritası, sınıflama haritası ve olay zinciri, örnek şekillerle anlatılmıştır. Kavram haritalarının okuma eğitimindeki yararları üzerinde durulmuştur.

Yedinci bölümde bilgilendirici/öğretici metinler konusu ele alınmıştır. Bu bölümde tartışmacı-kanıtlayıcı metin türleri anlatılmıştır. Bu türlerin özellikleri, amacı, konu örnekleri, anlatım biçimi, değerlendirilmesi, çözümlenmesi ve kavram haritalarının çıkarılması şemalarla, örneklerle ve metinlerle açıklanmıştır. Bu bölümde ayrıca iki tane metinden yola çıkarak örnek uygulamalar verilmiştir.

Sekizinci bölümde öyküleyici metinler üzerinde durulmuştur. Öyküleyici metin türlerinin ana çatısını oluşturan konu, tema, ana düşünce, kurgu, kahramanlar, zaman, mekân ve anlatıcı bakış açısı gibi özellikler anlatılmıştır. Bu türün okuma eğitiminde nasıl kullanıldığı açıklanmıştır. Yine bu türle ilgili ayrıntılı bir biçimde iki tane örnek uygulama verilmiştir.

Dokuzuncu bölüm, şiir metinleriyle ilgilidir. Şiirde konu, ana duygu, yapı özellikleri, dil ve anlatımla ilgili konular örnek şiirlerle açıklandıktan sonra şiir metinlerinden okuma eğitiminde nasıl yararlanılacağı anlatılmıştır. Örnek uygulama ile yapılabilecek etkinlikler gösterilmiştir.

Son bölüm, okuma alışkanlığı ve ilgisi üzerinedir. Bu bölümde okuma alışkanlığının yararları üzerinde durularak okuma düzeyimizin ne durumda olduğu örneklerle belirtilmiştir. Bu alışkanlığı engelleyen faktörler ve geliştirmek için neler yapılabileceği anlatılmış, dünyadan örnekler sunulmuştur. İlköğretim öğrencilerinin yaşlara göre okuma ilgilerinin neler olduğu da belirtilmiştir.

Alanyazından yararlanılan kaynaklar, “Kaynakça” başlığı altında verilmiştir. Sonrasında ise önemli maddeler, dizin şeklinde verilmiştir. Son olarak da “Ekler” başlığı altında okuma ölçeği ve testleri sunulmuştur.

Yazarın giriş bölümünde belirlediği amaca bu kitapla ulaştığı söylenebilir. Yazar, geniş bir alanyazın taramasıyla okumayla ilgili güncel gelişmeleri de katarak kuramsal açıklamaları okuyucuya sunmuş, bu bilgileri de uygulamalar yoluyla desteklemiştir. Bu açıdan kitabın üniversitelerdeki okuma eğitimi derslerinde faydalı olacağı söylenebilir. Ayrıca kitaptaki uygulamalardan ilköğretimdeki öğretmenler de yararlanabilirler. Eklerde verilen ölçek ve testler bu konuda çalışma yapacak araştırmacılara yol gösterici olabilir.

Yrd. Doç. Dr. Zeynep ÇETİNKAYA EDİZER*

* İstanbul Üniversitesi, Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü.
zeynep.cetinkaya@istanbul.edu.tr